

Силабус курсу:

СУЧАСНА УКРАЇНЬСЬКА ЛІТЕРАТУРНА МОВА
(синтаксис)

СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ

Ступінь вищої освіти:	бакалавр
Спеціальність:	014.01 «Середня освіта (українська мова і література)»
Рік підготовки:	4
Семестр викладання:	осінній, весняний
Кількість кредитів ЄКТС:	7,5
Мова(-и) викладання:	українська
Вид семестрового контролю	екзамен

Автор курсу та лектор:

кандидат філологічних наук Глуховцева Ірина Ярославна

вчений ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я та по батькові

доцент кафедри української філології та журналістики

посада

gluh18@snu.edu.ua

електронна адреса

+38-050-736-85-14

телефон

Viber за
номером
телефону
месенджер

за розкладом

консультації

Викладач лабораторних занять:*

непередбачено

вчений ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я та по-батькові

посада

електронна адреса

телефон

месенджер

консультації

Викладач практичних занять:*

кандидат філологічних наук Глуховцева Ірина Ярославна

вчений ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я та по батькові

доцент кафедри української філології та журналістики

посада

gluh18@snu.edu.ua

електронна адреса

+38-050-736-85-14

телефон

Viber за
номером
телефону
месенджер

за розкладом

консультації

Анотація навчального курсу

Цілі вивчення курсу: Метою викладання навчальної дисципліни «Сучасна українська літературна мова (синтаксис)» є дослідження словосполучення, простого та складного речення як одиниць синтаксису через призму структурно-семантичних особливостей.

Результати навчання: Знати: головні ідеї провідних українських і зарубіжних синтаксистів; визначальні особливості синтаксису української мови; типи синтаксичних одиниць, їхні диференційні ознаки; синтаксичні категорії, особливості їхнього співвідношення з відповідними рівнями; різновиди синтаксичних зв'язків і смислових відношень – на рівні складного речення; синтаксичні реченнєві категорії, їхню ієрархію, особливості будови; закономірності варіацій, модифікацій і трансформацій синтаксичних одиниць.

Уміти: аналізувати і критично осмислювати науково-теоретичні та науково прикладні роботи з синтаксису складного речення й тексту; виділяти та аналізувати синтаксеми, словосполучення, речення; членувати текст на його структурні компоненти, простежувати особливості будови надфразної єдності з визначенням зачину, композиції і висновків; виявляти особливості внутрішньотекстових міжреченнєвих синтаксичних зв'язків; простежувати співвідношення складного синтаксичного цілого (надфразної єдності) й абзацу.

Передумови до початку вивчення: «Сучасна українська літературна мова (синтаксис)» пов'язана з іншими мовознавчими дисциплінами – морфологією, оскільки морфологічні аспекти синтаксичних зв'язків важливо враховувати; стилістикою, оскільки певні різновиди складного речення стилістично зумовлені.

Мета курсу (набуті компетентності)

Унаслідок вивчення навчального курсу здобувач вищої освіти набуде таких компетентностей:

1. ЗК1. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово (мовно/мовленнєва компетентність).

2. ФК1. Здатність формувати компетентного мовця, національно свідому мовну особистість з прагненням до вивчення української мови, яка комунікативно доцільно й виправдано користується засобами мови в різних життєвих ситуаціях і сферах спілкування.

3. ФК13. Здатність аналізувати мовні одиниці, визначати їх взаємодію та характеризувати мовні явища й процеси, що їх зумовлюють.

4. ФК14. Здатність застосовувати знання про систему та норми української літературної мови у практиці навчання ЗСО, надавати консультації з дотримання норм літературної мови та культури мови.

5. ПРН1. Демонструвати належний рівень володіння державною мовою для реалізації письмової та усної комунікації.

6. ПРН6. Знати основні періоди розвитку української мови її системну організацію, норми, граматичні особливості використання мовних одиниць у провідних мовних стилях.

Структура курсу

№	Тема	Години (Л/ЛБ/ПЗ)	Стислий зміст	Інструменти і завдання
VII семестр				
1.	Загальні питання	2/0/2	Місце синтаксичної науки у середовищі	Участь в

№	Тема	Години (Л/ЛБ/ПЗ)	Стислий зміст	Інструменти і завдання
	українського синтаксису. Словосполучення		інших лінгвістичних дисциплін. Предмет і завдання синтаксису. Типи синтаксичних одиниць. Синтаксема. Словосполучення. Речення. Текст. Види підрядного зв'язку у словосполученні (кореляція, керування, прилягання, узгодження). З історії вивчення словосполучення. Словосполучення як некомунікативна синтаксична одиниця. Словосполучення в системі синтаксичних одиниць: слово і словосполучення, словосполучення і речення. Ознаки словосполучення. Типи словосполучень за будовою.	обговоренні Виконання вправ Презентація
2.	Речення як основна одиниця синтаксису	2/0/4	Ознаки речення. Речення і судження. Структурна схема простого речення. Сучасна українська синтаксична класифікація. Класифікація речень за структурою. Типи речень за модальністю. Типи речень за експресією. Класифікація речень за співвідношенням із судженнями. Прагматичні типи речень.	Участь в обговоренні Виконання вправ Тести
3.	Просте речення. Головні та другорядні члени речення	2/0/6	Порядок слів у простому реченні. Прямий і непрямий порядок слів. Ознаки речення. Граматичні категорії речення. Кваліфікаційні і класифікаційні знаки підмета. Особливості реалізації підмета. Присудок як граматична категорія. Різновиди присудка. Основні підходи до аналізу другорядних членів речення. Проблема кваліфікації другорядних членів речення. Традиційна класифікація другорядних членів речення: означення як синтаксичне вираження атрибута; додаток як синтаксичне вираження об'єкта; обставини як синтаксичне вираження різних ознак і відношень дії або стану.	Участь в обговоренні Виконання вправ.
4.	Односкладні речення. Неповні речення	2/0/4	Поняття про односкладні речення. Характер єдиного головного члена в них. Характеристика структурних типів односкладних речень: означено-особових, неозначено-особових, узагальнено-особових, безособових, інфінітивних, номінативних, вокативних. Статус неповних речень у системі синтаксичних одиниць. Загальна характеристика неповних речень. Типи неповних речень.	Участь в обговоренні Виконання вправ
5.	Еквіваленти речення	2/0/0	Слова-речення. Незакінчені речення. Парцельовані речення.	Участь в обговоренні

№	Тема	Години (Л/ЛБ/ПЗ)	Стислий зміст	Інструменти і завдання
6.	Прості ускладнені речення	2/0/4	Поняття про синтаксичне ускладнення простого речення. Семантична складність речення і формальне ускладнення простого речення. Речення з однорідними членами; способи вираження означення та їхні відмінності від неоднорідних; узагальнювальні слова в реченнях з однорідними членами; синтаксична роль узагальнювальних слів і словосполучень. Поняття про відокремлення; основні умови відокремлення другорядних членів речення; синонімія відокремлених і невідокремлених членів. Відокремлені означення, прикладки, додатки, обставини. Поняття про вставний компонент. Типи вставних слів і словосполучень за походженням, будовою і значенням. Поняття про вставлений компонент. Особливості вставлених компонентів. Поняття про звертання як елемент ускладнення простого речення. Значення і способи їхнього вираження. Вокативні речення (Звертання речення).	Участь в обговоренні Виконання вправ
7.	Семантико-синтаксична структура простого речення	2/0/0	Проблеми дослідження семантичної структури речення. Семантико-синтаксична структура речення. Семантично елементарні прості речення. Типи синтаксем у простому реченні.	Участь в обговоренні
VIII семестр				
8.	Складне речення. Типологія складного речення	2/0/4	Змістова та інтонаційна єдність частин складного речення. Засоби зв'язку частин складного речення: сполучники, сполучні слова, інтонація, порядок частин, співвідносність форм дієслів-присудків тощо. Сурядність і підрядність у складному реченні. Перехідні випадки між сурядністю і підрядністю, між простими і складними реченнями. Шляхи утворення складного речення.	Участь в обговоренні. Презентація
9.	Складносурядні речення	4/0/4	Сурядні сполучники як один із засобів вираження синтаксичних і змістових відношень між компонентами складносурядного речення. Єднальні, протиставні, розділові й градаційні сполучники. Синонімія й омонімія сполучників сурядності. Змістові відношення між частинами складносурядного речення. Особливості пунктуації на межі частин складносурядного речення.	Участь в обговоренні. Виконання вправ. Тести

№	Тема	Години (Л/ЛБ/ПЗ)	Стислий зміст	Інструменти і завдання
10.	Складнопідрядні елементарні речення	4/0/4	Синтаксичне значення термінів «головна частина» і «підрядна частина». Функції сполучних слів і сполучників у складнопідрядному реченні, їх синонімічність й омонімічність. Вказівні слова в головній частині. Співвідношення форм дієслів-присудків головної і підрядної частини як синтаксична ознака складнопідрядного речення. Місце підрядної та головної частини у складному реченні. Підрядні, що залежать від головної частини в цілому або окремих його членів. Питання про принципи класифікації складнопідрядних речень у лінгвістичній літературі.	Участь в обговоренні. Виконання вправ
11.	Складнопідрядні багатокomпонентні речення	4/0/4	Загальна характеристика складнопідрядних багатокomпонентних речень. Складнопідрядні речення з неоднорідною супідрядністю. Складнопідрядні речення з послідовною підрядністю. Складнопідрядні речення з однорідною супідрядністю.	Участь в обговоренні. Виконання вправ
12.	Складні безсполучникові речення з різними видами зв'язку	4/0/4	Змістові відношення і засоби зв'язку між частинами безсполучникового речення. Пунктуація на межі частин безсполучникового речення. Складні речення із сполучниковим і безсполучниковим зв'язком. Особливості складних безсполучникових речень. Складні безсполучникові речення з однотипними предикативними частинами. Складні безсполучникові речення з різнотипними предикативними частинами. Розділові знаки в безсполучниковому складному реченні.	Участь в обговоренні. Тести. Виконання вправ
13.	Текст і його складники	4/0/2	Текст, контекст. Функції тексту. Міжреченнєві внутрішньотекстові синтаксичні зв'язки. Міжреченнєві внутрішньотекстові смислові відношення. Актуалізація на рівні тексту, основні закономірності.	Участь в обговоренні. Виконання вправ
14.	Основи української пунктуації	2/0/2	Система розділових знаків: видільні й віддільні. Структура речення і пунктуація. Інтонаційні особливості й пунктуація. Використання засобів пунктуації для вираження емоційно-змістових відтінків речення. Основи вживання розділових знаків у простому й складному реченнях.	Участь в обговоренні. Виконання вправ.

Рекомендована література

Базова:

1. Арібжанова І. Сучасна українська мова. Базові поняття синтаксису : навчальний посібник. К. : ВПЦ «Київський ун-т», 2016. 159 с.
2. Бевзенко С. П., Литвин Л. П., Семеренко Г. В. Сучасна українська мова. Синтаксис. Київ : Вища школа, 2005. 270 с.
3. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови : підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 384 с.
4. Загнітко А. П. Теоретична граматики української мови. Синтаксис. Донецьк : ДНУ, 2001. 662 с.
5. Мойсієнко А. К., Арібжанова І. М., Коломийцева В. В. Сучасна українська літературна мова : Морфологія. Синтаксис : підручник. Київ : Знання, 2010. 374 с.
6. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови : підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2004. 408 с.

Допоміжна:

1. Баранник Н. Функціонально-стилістичний підхід до вивчення односкладних речень. *Дивослово*. 2006. № 3. С. 27 – 30.
2. Брицин В. М., Жайворонок В. В. Односкладні речення слов'янських мов у функціонально-граматичному та етнолінгвістичному аспектах. *Мовознавство*. 2003. № 2-3. С. 86 – 95.
3. Гуйванюк Н. В., Кардашук О. В., Кульбабська О. В. Синтаксис сучасної української мови : схеми і таблиці. Чернівці : Рута, 1999. 131 с.
4. Загнітко А. П. Теоретична граматики української мови: Синтаксис : монографія. Донецьк : ДонНУ, 2001. 662 с.
5. Пархонюк Л. Складне речення в українській мові: багатокomпонентні конструкції. Тернопіль : Підручники і посібники, 2007. 80 с.
6. Словники України. URL : <http://lcorp.ulif.org.ua/dictua>
7. Українська мова. Енциклопедія / редкол.: Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), Зяблюк М. П. та ін. Київ : Українська енциклопедія, 2000. 752 с.
8. Український орфографічний словник : понад 175 тис. слів / уклали: В. В. Чумак та ін.; за ред. В. Г. Скляренка. Вид. 9-е, переробл. і доповн. Київ : Довіра, 2009. 1011 с.
9. Український правопис / НАН України, Ін-т мов-ва ім. О. О. Потебні; Ін-т укр. мови. Київ : Наукова думка, 2019. 392 с. URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/ukrayinskij-pravopis-2019>

Оцінювання курсу

За повністю виконані завдання здобувач вищої освіти може отримати визначену кількість балів:

VII семестр

Інструменти і завдання	Кількість балів
Участь в обговоренні	10
Тести. Виконання вправ	10/40
Презентація	10
Самостійна робота	10
Екзамен	20
Разом	100

VIII семестр

Інструменти і завдання	Кількість балів
Участь в обговоренні	10

Тести. Виконання вправ	10/40
Презентація	10
Самостійна робота	10
Екзамен	20
Разом	100

Шкала оцінювання здобувачів вищої освіти

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проєкту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Політика курсу

<i>Плагіат та академічна доброчесність:</i>	Під час виконання практичних завдань здобувачі вищої освіти мають дотримуватися політики академічної доброчесності. Запозичення оформлювати відповідними покликаннями. Списування є забороненим. Результати навчання здобувачів вищої освіти викладач оцінює об'єктивно. Здобувачі вищої освіти самостійно виконують навчальні завдання, завдання поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей).
<i>Завдання і заняття:</i>	Усі завдання, передбачені програмою курсу, мають бути виконані своєчасно й оцінені в спосіб, зазначений вище. Аудиторні заняття здобувачі вищої освіти мають відвідувати регулярно. Пропущені заняття (з будь-яких причин) мають бути відпрацьовані з отриманням відповідної оцінки не пізніше останнього тижня поточного семестру. Через поважну причину (хвороба, академічна мобільність тощо) терміни відпрацювання можуть бути збільшені за письмовим дозволом декана.
<i>Поведінка в аудиторії:</i>	На заняття здобувачі вищої освіти приходять до аудиторії відповідно до розкладу, не запізнюючись. Під час занять: не залишають аудиторію без дозволу викладача; коректно поводяться між собою; вільно висловлюють свої погляди; не заважають викладачеві проводити заняття. Під час контролю знань: не послуговуються зовнішніми джерелами інформації, які заборонено використовувати під час виконання роботи; не можуть розмовляти з іншими здобувачами та порушувати режим тиші в аудиторії; мають право на отримання від викладача роз'яснень про причини отримання низької/незадовільної оцінки.